

УДК 351

Ю. П. БИТЯК

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЇЇ ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Проаналізовано напрямки розвитку системи державного управління. З'ясовано, що першим напрямом є адміністративно-правове вдосконалення державного апарату на засадах системного та комплексного підходів; другий напрям полягає у зміцненні механізмів державного управління через удосконалення й практичне забезпечення постійних взаємозв'язків між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади; третій напрям розкривається через подальше оновлення адміністративних правил та процедур державно-службової діяльності з метою підтримання внутрішньої безпеки держави.

Ключові слова: державне управління; система державного управління; дублювання повноважень; децентралізація; деконцентрація.

Directions of development of the system of state administration are analysed. It is found out, that the first direction is administrativno-pravove perfection of state machine on principles of approaches of the systems and complex; the second direction consists in strengthening of mechanisms of state administration through an improvement and practical providing of permanent intercommunications between the institutes of civil society and public authorities; the third direction opens up through the subsequent update of administrative rules and procedures state official to activity with the purpose of maintenance of internal.

Key words: state administration; system of state administration; duplication of plenary powers; decentralization; dekoncentraciya.

Комплексне реформування системи державного управління в Україні, про яке, до речі, навіть не згадується в Основному Законі, має багатоетапний характер і до сьогоднішнього дня ще не завершено. Воно пов'язане із забезпеченням функціональної типологізації центральних органів виконавчої влади, виключенням функцій надлишкового державного регулювання, усуненням дублювання функцій і повноважень органів виконавчої влади, організаційним розмежуванням регулятивних, правозастосовних, контрольно-наглядових функцій і функцій з управління об'єктами державної власності, проведенням оптимальної деконцентрації та децентралізації владних повноважень органів виконавчої влади в різних сферах і галузях господарства країни, а також законодавчим забезпеченням функціонування цих органів.

Аналіз сучасних державно-правових тенденцій розвитку системи державного управління свідчить про домінування трьох основних і взаємопов'язаних напрямів. Перший – адміністративно-правове вдосконалення державного апарату на засадах системного та комплексного підходів, адже цілісність держави може забезпечуватися лише через цілісність організації та функціонування її апарату. Другий напрям полягає у зміцненні механізмів державного управління через удосконалення і практичне забезпечення постійних взаємозв'язків між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади. Третій напрям – подальше оновлення адміністративних правил і процедур державно-службової діяльності з метою підтримання внутрішньої безпеки держави.

Рівень системності організації державного управління в Україні залишається поки що невисоким, а такі риси, як цілісність і функціональна спеціалізація, виражені в ній недостатньо чітко. Так, на сьогодні галузеве законодавство у сфері державного управління передбачає значне коло повноважень Кабінету Міністрів України регулятивного характеру. Водночас функції нормативно-правового регулювання відповідно до Закону України “Про центральні органи виконавчої влади” покладено на міністерства [1]. З метою забезпечення деконцентрації виконавчої влади, посилення ролі міністерств у формуванні галузевої політики повноваження із забезпечення нормативного, організаційного та процедурно-процесуального аспектів реалізації галузевої політики доцільно покласти на відповідні міністерства. За Кабінетом Міністрів України необхідно зберегти повноваження щодо визначення засад функціонування галузей, нормотворчі повноваження міжгалузевого характеру. Разом з цим Кабінет Міністрів України має бути вивільнений від прийняття управлінських рішень поточного характеру та зосередити свої зусилля на стратегічних питаннях формування і реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави.

Однією з головних складових реформування виконавчої влади й системи органів, які її здійснюють, є чітке визначення і нормативне закріплення функцій центральних органів виконавчої влади як і функцій всієї системи, різних ланок органів виконавчої влади. На нашу думку, це приведе до оптимізації правотворчої діяльності, особливо підзаконної, що вимагає подальшого узгодження дій між різними органами з питань нормотворчості, уникнення дублювання через збіг компетенції.

У науковій літературі неодноразово говорилося про збіг функцій органів виконавчої влади на місцях і органів місцевого самоврядування. Відмічалось, що одні функції збігаються повністю, тобто дублюються, а інші є близькими за своїм змістом [2, с. 294–300; 3, с. 6–9; 4, с. 110–117; 5, с. 81–85; 6, с. 283–291]. Нині ця проблема постає з новою силою й знаходиться в центрі уваги державних інституцій – Кабінету Міністрів України, Міністерства регіональної політики і житлово-комунального господарства, інших державних структур та органів місцевого самоврядування у зв'язку з

проблемами децентралізації влади. За дорученням названих державних органів у Науково-дослідному інституті державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України проведено порівняльний аналіз (аудит) законів та інших нормативно-правових актів щодо питань дублювання функцій, повноважень й інших напрямків діяльності місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Мета цієї роботи відома – децентралізація влади, передача владних повноважень, які мають вирішуватися на місцях, від центральних і місцевих державних владних інституцій до регіональних і місцевих органів самоврядування.

Проблема функціональної спеціалізації та додержання організаційної типологізації найбільш гостро стоїть для системи центральних органів виконавчої влади. Непоодинокими є випадки організаційного суміщення функцій, які мають реалізовуватися різними видами центральних органів виконавчої влади, в одному органі. Це не тільки не відповідає вимогам Закону України “Про центральні органи виконавчої влади”, але й не дозволяє чітко розмежувати функції та управлінські сфери відповідальності таких органів, несе потенційну загрозу конфлікту інтересів. Усуненню цього недоліку сприятиме уточнення функцій та компетенції відповідних органів управління на засадах організаційно-правового розмежування функцій міністерств як органів, що забезпечують формування та реалізують державну політику у визначеній сфері, здійснюючи при цьому забезпечення нормативно-правового регулювання, визначення пріоритетних напрямів розвитку, інформування та надання роз’яснень щодо здійснення державної політики, з функціями інших центральних органів виконавчої влади – наданням адміністративних послуг, здійсненням державного нагляду (контролю) та управлінням об’єктами державної власності.

Уявляється корисним проведення аудиту законодавства, що регулює діяльність органів влади аналогічно системі самоврядування з метою виявлення функцій, що дублюються, а також функцій, які не відповідають цілям і завданням державної політики у визначеній сфері суспільних відносин, програмам і концепціям розвитку галузі. Якщо реалізація відповідних функцій можлива на регіональному чи місцевому рівні, то вони мають бути передані на цей рівень, у тому числі й до місцевого самоврядування. На центральному рівні такий аудит дозволить уникнути дублювання функцій між центральними органами виконавчої влади. Нами підтримується думка, що результатом оптимізації і впорядкування функцій органів виконавчої влади, системи функцій, удосконалення взаємовідносин між ними, демократизації управлінських процесів і доступності для громадян має стати визначення змістовної характеристики управлінських дій, котрі може, повинен і зобов’язаний здійснювати відповідний орган для досягнення поставлених перед ним цілей і завдань [7, с. 75].

Доречно звернути увагу, що для кожного органу виконавчої влади функції мають визначатися в Положенні, але з метою уніфікації доцільно закріпити їх види на законодавчому рівні. Конкретні ж функції повинні визначатися залежно від суспільного призначення органу виконавчої влади.

Одним із найважливіших завдань сучасного державного будівництва в Україні залишається питання системно-структурної організації органів виконавчої влади. За останні 20 років центральні органи виконавчої влади багаторазово реформувалися. Останні перетворення системи, що були започатковані постановою Кабінету Міністрів України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” від 10.09.2014 р. № 442 [8], передбачають істотне інституційне та функціональне скорочення контрольно-наглядової діяльності в державному управлінні. У цілому вітчизняна система центральних органів виконавчої влади поступово наближається до європейської, але чекати повної уніфікації українського та європейського законодавства щодо центральних рівнів державного управління не слід.

У зв'язку з цим слід зазначити таке: наша держава, як і інші країни, може йти шляхом децентралізації державної влади, її деконцентрації, уточнення основних параметрів (статусу, компетенції, назви) центральних органів виконавчої влади з тим, щоб перенести частину компетенції від центру на місця, скорочення місцевих структур, які представляють міністерства та інші центральні органи, з одночасною передачею їх повноважень місцевому самоврядуванню. Кожна держава йде своїм шляхом щодо проведення реформи державного управління, оптимізації структури та механізмів його функціонування, впровадження так званих ідей “нового державного управління” [9, с. 50–58; 10, с. 14–21; 11, с. 89–95; 12, с. 5–9 та ін.].

Однак слід зазначити, що фактична конструкція системи державного управління в Україні на сьогоднішній день має істотні відмінності від своєї нормативної моделі. Це пов'язано не лише з недостатнім додержанням вимог функціональної спеціалізації та організаційної типологізації органів виконавчої влади, але й невідповідністю створюваних центральних органів виконавчої влади тим, які передбачені у законах, або взагалі їх відсутністю. Наприклад, законами України у сфері управління транспортом передбачено створення та функціонування національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту, яка й досі не сформована. Крім того, спостерігається невідповідність визначеного законами України та підзаконними нормативними актами, в тому числі й положеннями про центральні органи виконавчої влади, функціонального спрямування діяльності окремих таких органів.

Діюча модель державного управління у різних сферах і галузях господарства носить високого ступеня централізований характер. Така модель відповідає завданням стабілізації держави, але не відповідає потребам її модернізації. Прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої

розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р, створили передумови для вироблення нових підходів до системи державного управління, що має ґрунтуватися на засадах децентралізації, партнерства між державою та місцевим самоврядуванням [13]. Проведення радикальних інституційних перетворень в системі місцевого самоврядування на районному та обласному рівнях обов'язково вимагатимуть оновлення системи місцевих органів виконавчої влади. Головними векторами його мають стати істотне скорочення числа територіальних органів центральних органів виконавчої влади з передачею функцій органів, що ліквідовуватимуться, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам місцевого самоврядування, а також функціональна переорієнтація місцевих державних адміністрацій з органів виконавчої влади загальної компетенції на контрольно-наглядові органи.

Проблема розвитку місцевої та регіональної ланки системи державного управління невід'ємна від розвитку інституту місцевого самоврядування, і вирішення її виходить за межі суто адміністративної реформи, спрямованої на оптимізацію системи та механізму реалізації виконавчої влади. Але тим актуальнішим є завдання цілеспрямованого формування та модернізації інститутів державної влади, утвердження демократичних засад їх діяльності, здатних найбільшою мірою забезпечити ефективний розвиток суспільства і держави.

Важливою ознакою демократичності державного управління є відкритість та прозорість адміністративних рішень, а з-поміж їх складових основним завданням стає забезпечення інформаційної відкритості, створення умов для доступу кожного громадянина до інформації про діяльність органів виконавчої влади. Інформація завжди виступала основою прийняття будь-якого публічно-владного рішення, але зараз вона стає стратегічним ресурсом соціально-економічного та громадсько-політичного розвитку. Формування ж інформаційного суспільства як нового типу соціальної організації вимагає нової якості організаційного механізму та порядку функціонування органів виконавчої влади.

Підвищені вимоги до відкритості та прозорості влади багато в чому зумовлені глобальними тенденціями поширення сучасних інформаційно-комунікативних технологій та переходу до інформаційного мережевого суспільства. Лише за умови вільного вироблення, зберігання, поширення, обміну та використання інформації, необхідною складовою якого є легітимно гарантований доступ до публічної інформації, можливе повноправне входження України до міжнародного інформаційного простору.

У вересні 2011 р. Україна приєдналася до міжнародної Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд”, спрямованої на підвищення рівня відкритості та прозорості державного управління, залучення громадськості до формування і реалізації державної політики, подолання корупції та

впровадження нових інформаційних технологій для покращення державного управління.

Основними напрямками впровадження Ініціативи на сьогоднішній день визначено:

- сприяння діяльності інститутів громадянського суспільства, їх участі у формуванні та реалізації державної політики, забезпечення доступу до публічної інформації;
- підвищення якості надання адміністративних послуг;
- впровадження технологій електронного урядування та розвиток електронної демократії;
- запобігання і протидія корупції [14].

Як інструмент державної політики доступ до публічної інформації відіграє важливу роль у механізмі соціально-владної комунікації та набуває значення вирішального чинника успішної модернізації системи виконавчої влади.

Важливим кроком у цьому напрямку стало прийняття у 2011 р. Закону України “Про доступ до публічної інформації” [15]. Цей Закон з метою забезпечення прозорості та відкритості суб’єктів владних повноважень визначив правові засади, порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, та інформації, що становить суспільний інтерес. Важливо, що цей Закон відповідає європейським стандартам і за міжнародним рейтингом забезпечення права на інформацію, розробленим міжнародними організаціями “Доступ до інформації у Європі” (Access Info Europe, Іспанія) та Центр права та демократії (Centre for Law and Democracy, Канада), посів 8 місце серед 89 країн світу.

Разом з цим майже трирічна практика застосування норм та процедур Закону України “Про доступ до публічної інформації” виявила значну кількість організаційних та правових проблем щодо порядку виконання органами публічної влади, їх посадовими особами вимог даного Закону. Так, серед проблем правозастосовного характеру можна виокремити, зокрема, ті, що виникають у зв’язку з формуванням системи реєстрації та обліку публічної інформації, оприлюдненням інформації розпорядниками бюджетних коштів, а також інформації, яка містить персональні дані про особу, відсутністю уніфікованих інформаційних ресурсів офіційних веб-сторінок органів влади. При діючому правовому регулюванні виникли колізії між нормами Закону України “Про інформацію” та Закону України “Про доступ до публічної інформації”, а також між цими законами та законами України “Про місцеве самоврядування в Україні” й “Про звернення громадян”, а також актами галузевого законодавства, усунення яких вимагає відповідних законодавчих змін і доповнень.

Ведення системного та постійного діалогу між владою та суспільством у сучасних умовах неможливе без запровадження системи електронного урядування та електронної демократії. Адже на сучасному етапі державного розвитку воно має сприяти покращенню якості адміністративно-

управлінських процесів. Не дивлячись на те, що зараз робляться перші кроки в цьому напрямку, вже можна констатувати зменшення часових, кадрових та матеріальних витрат на надання адміністративних послуг, зростання показників позитивної оцінки з боку їх споживачів.

Щодо впорядкування так званих “адміністративних послуг” та механізмів їх надання. Відомо, що частину державного управління В. Б. Авер’яновим було запропоновано вважати публічно-сервісною діяльністю, зміст якої полягає у вирішенні різних індивідуально-конкретних справ фізичних і юридичних осіб, здійснення позасудового розгляду адміністративних спорів та ін. [16, с. 243-244]. Ця позиція отримала широке обговорення, але вона важко піддається розумінню державного управління як форми діяльності органів виконавчої влади, суб’єктів, що наділені владними повноваженнями для досягнення певних цілей, у тому числі й забезпечення запитів юридичних і фізичних осіб. Про це багатьома сказано в наукових публікаціях, однак практичного значення для вирішення проблем публічних, адміністративних послуг, так званого публічно-сервісного обслуговування, виділення їх із розуміння державного управління немає [11; 17, с. 40-44; 18-19]. Громадян цікавлять послуги, їх безоплатність чи оплатність, доступ до послуг, механізм їх надання та інше, пов’язане із забезпеченням суб’єктивних прав і свобод громадян, їх запитів щодо дозвільних, ліцензійних, реєстраційних дій тощо, а не назва такої управлінської діяльності.

Останнім часом було здійснено низку заходів організаційного та нормативно-правового характеру з метою реформування системи адміністративних послуг. Вони сприяли спрощенню доступу громадян до адміністративних послуг, підвищенню зручності їх отримання, поліпшенню якості адміністративних послуг. Разом із цим подальшому реформуванню системи адміністративних послуг має сприяти прийняття Закону України “Про перелік адміністративних послуг та плату (адміністративний збір) за їх надання”, Адміністративно-процедурного кодексу України, а також вирішення питань оптимального розподілу повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування щодо надання таких послуг.

Поряд з цим вимагають подальшого цілеспрямованого розвитку механізми електронного урядування. Попри те, що запровадження їх визнано одним із стратегічних напрямів модернізації державного управління, постійно приймаються з цих питань акти нормативного та організаційно-розпорядчого характеру, останнім часом спостерігалися тенденції уповільнення впровадження електронного урядування. Це ставить завдання щодо критичного перегляду державної політики, її раціоналізації та підвищення результативності у цій сфері.

Механізм електронного урядування має бути сформований як цілісна національна інформаційна інфраструктура, яка б інтегрувала державні й недержавні, комерційні й некомерційні інформаційно-комунікаційні мережі з надання всієї повноти адміністративних та інших послуг в електронному

режимі: від органів публічної влади – громадянам України, господарюючим суб'єктам, від одних органів – іншим органам державної влади та органам місцевого самоврядування як загальнодержавного, так і регіонального й локального рівнів. У зв'язку з цим потребує найшвидшого прийняття закон про єдину систему електронної взаємодії.

Разом із цим слід враховувати рівень готовності українського суспільства до нового етапу інформатизації. Впровадження електронних послуг не повинно супроводжуватися повним витісненням традиційних способів взаємодії державних органів з фізичними та юридичними особами, а має йти паралельно з їх оптимізацією. Необхідно забезпечити умови для співіснування традиційних і нових форм надання адміністративних послуг.

Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері надання адміністративних послуг, що виключає безпосередню персональну взаємодію зацікавлених фізичних та юридичних осіб з посадовими особами органів влади, є важливим заходом запобігання корупції. Розв'язання проблеми корупції визнано одним із пріоритетів сучасного розвитку системи державного управління і державотворення в цілому. За роки адміністративних перетворень в Україні так і не було впроваджено результативну антикорупційну політику та дієві реформи у сфері протидії корупції. Національна антикорупційна стратегія на 2011 – 2015 рр., затверджена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001, не стала ефективним інструментом такої політики. На сьогоднішній день залишається незадовільним стан виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження антикорупційних стандартів. Так, з 25 рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), наданих за результатами першого і другого раундів оцінки, виконано лише 13 рекомендацій, а за результатами третього раунду – лише 3 з 16. З антикорупційних рекомендацій Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом імплементовано лише невелику частину, що стосується криміналізації корупції. Ключові ж рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) та ЄС щодо утворення антикорупційних інституцій, державної служби, створення систем контролю щодо запобігання конфлікту інтересів та доброчесності активів посадовців залишалися невиконаними.

14 жовтня цього року Верховною Радою України було прийнято низку найважливіших законів, спрямованих на формування правового поля реалізації державної антикорупційної політики. Законом України затверджено Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 рр. [20]. Передбачений ними комплекс заходів має ґрунтовний, системний характер, встановлюючи як інституційного, так і організаційного, матеріально-фінансового характеру рішення. Одним з головних напрямів антикорупційної політики визначено запобігання корупції у діяльності органів виконавчої влади, серед заходів якого передбачається впровадження практики підготовки та прийняття всіма центральними

органами виконавчої влади антикорупційних програм, формування спеціалізованих структурних підрозділів з контролю їх виконання. Застосування програмного методу дозволить визначати засади загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції та методологію оцінки корупційних ризиків з урахуванням галузевої специфіки діяльності органу державного управління, комплексно розробляти заходи, спрямовані на усунення таких ризиків, встановлювати строки і необхідні для їх виконання ресурси, процедури проведення моніторингу та оцінки виконання програм.

В аспекті системно-структурної організації державного управління передбачено створення центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, завданням якого має стати забезпечення формування та реалізація антикорупційної політики. На сьогоднішній день окремими повноваженнями у цій сфері наділені Міністерство юстиції України, Національний антикорупційний комітет, Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики, органи охорони правопорядку. Така організаційна модель реалізації державної політики не відповідає міжнародним стандартам, передбаченим статтями 5 та 6 Конвенції ООН проти корупції в частині організаційної єдності відповідного державного органу, забезпечення його незалежності та спеціалізації. Поряд із цим окремі функції у сфері антикорупційної політики взагалі залишаються нереалізованими – йдеться про проведення постійного моніторингу реалізації державної антикорупційної політики, а також правовиховну та соціокультурну складову даної сфери державної політики.

Питання правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції, організації та діяльності цього органу державної влади знайшли врегулювання у новому Законі України “Про запобігання корупції”, також прийнятому 14 жовтня цього року [21]. До відання даного органу віднесено повноваження з формування та реалізації антикорупційної політики, нормопроекування, контрольні, координаційні та моніторингові повноваження. Як очікується, Національне агентство має стати потужним управлінським центром прийняття та забезпечення реалізації рішень у сфері антикорупційної політики.

Крім того, передбачено і формування Національного антикорупційного бюро як спеціалізованого державного правоохоронного органу, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових правопорушень. Не дивлячись на те, що Закон України “Про Національне антикорупційне бюро” набуде чинності 25 січня 2015 р., вже зараз можна ставити питання про вдосконалення окремих аспектів його організації та діяльності в частині забезпечення деполітизації діяльності даного органу, визначення механізмів взаємодії з органами прокуратури, органами фінансового моніторингу та іншими державними структурам, уточнення питань проходження служби та посилення соціальних та матеріальних гарантій роботи працівників Бюро.

Ще однією складовою, важливою проблемою реформування і розвитку системи державного управління є формування ефективного кадрового потенціалу органів влади. Державна служба, кадровий апарат – головна ланка у виконанні всіх напрямів розвитку державного управління. Удосконалення державного апарату забезпечить цілісність держави, постійні зв'язки між інститутами громадянського суспільства та органами державної влади, підтримання внутрішньої і зовнішньої безпеки держави. Тільки через висококваліфікований апарат публічної служби маємо надію на реалізацію всіх напрямів розвитку системи державного управління в межах визначених на законодавчому рівні правил та процедур. Оптимізація правового регулювання державно-службових відносин у всіх гілках державної влади, державної діяльності, системі місцевого самоврядування, в усій системі публічної служби дозволить не лише вирішити питання загальної кадрової політики держави, а й забезпечить ефективну систему управління суспільними і державними процесами.

Література:

1. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.
2. *Клименова О. М.* Розподіл повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як пріоритет впровадження адміністративної реформи на регіональному рівні / О. М. Клименова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 3 (14). – С. 294–300.
3. *Георгієвський Ю.* До питання визначення критеріїв розмежування компетенції органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / Ю. Георгієвський // Віче. – 2014. – № 14. – С. 6–9.
4. *Серьогіна С. Г.* Структурні та компетенційні проблеми організації місцевого самоврядування в Україні / С. Г. Серьогіна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2001. – Вип. 1. – С. 110–117.
5. *Коваль Г. В.* Взаємовідносини між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування / Г. В. Коваль // Наукові праці : наук.-метод. журн. – Т. 110. – Вип. 97: Політичні науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 81–85.
6. *Домбровський О.* Децентралізація влади: історія, проблеми, перспективи / Олександр Домбровський // Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід / наук. ред. М. Пухтинський. – К. : Атіка – Н., 2006. – С. 283–291.
7. *Дугенец А. С.* Рецензия на диссертацию О. А. Челпаченко “Административно-правовые основы взаимодействия федеральных органов исполнительной власти Российской Федерации в сфере обеспечения национальной безопасности” / А. С. Дугенец // Административное право и процесс. – 2012. – № 9. – С. 74–76.

8. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442 // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 74. – Ст. 2105.

9. *Костюк І.* Зарубіжний досвід реалізації адміністративних реформ: порівняльний аналіз правового забезпечення / І. Костюк // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 4 (19). – С. 50–58.

10. *Пірен М.* Управлінський дискурс нового державного управління: західний досвід для України / Марія Пірен // Вісник Нац. акад. держ. управління при Президенті України. – 2013. – № 1. – С. 14–21.

11. *Сквірський І. О.* Новий погляд на зміст категорії “Державне управління” / І. О. Сквірський // Право і суспільство. – 2013. – № 12. – С. 89–95.

12. *Цирфа Ю.* Європейські регіональні проекти. Самовизначення націй і майбутнє ЄС / Юлія Цирфа // Віче. – 2013. – № 15. – С. 5–9.

13. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 30. – Ст. 831.

14. Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 р. № 220-р // Уряд. кур’єр від 26.04.2012 р. № 76/№ 194 від 24.10.2012 р.

15. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

16. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В. Б. Авер’янов, В. А. Дерезь, А. М. Школик та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер’янова. – К. : Юстініан, 2007. – С. 243-244.

17. *Мельник Р. С.* Сучасна адміністративно-правова доктрина та управлінська термінологія: як узгодити їх між собою / Р. С. Мельник // Юридична Україна. – 2010. – № 5. – С. 40–44.

18. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики ; за заг. ред. В. Б. Авер’янова. – К. : Факт, 2003. – 384 с.

19. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / [автор-упоряд. В. П. Тимошук]. – К. : Факт, 2003. – 496 с.

20. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.

21. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 87. – Ст. 2474.

Надійшла до редколегії 27.11.2014 р.